

«La EX san ins buc inventar da niev»

Igl onn 2026 duei l'EX a Mustér puspei haver liug. La presidenta dil comite d'organisaziun dalla davos'exposiziun igl onn 2018, Rita Huonder, prepara in concept persuenter il proxim temp. Per saver tgei che las commembras ed ils commembers dall'Uniu da commerci e professiun Mustér spetgan propi da quella proxima EX, vul ella contactar mintga singul.

HANS HUONDER/FMR

2018 ha la davosa EX giu liug el Center Fontauna a Mustér. Silsuenter eis ei vegniu ruasseivel entuorn quei eveniment regional. Persuenter dat ei plirs motivs. In ei la sanaziun e renovaziun dil Center Fontauna che succeda il mument. Entochen miez digl onn 2024 eis ei grev d'organisar leu arranschaments ch'occupan pli u meins igl entir areal. En quei temps ha ei denton era dau discussiuns schebein ins duei e vul insumma cuntinuar cull'EX ella fuorma actuala. Aschia ha la suprazionza dall'Uniu da commerci e professiun Mustér (UCP) presentau allas commembras ed als commembers entginas damondas davart igl avegnir dall'EX. Las rispostas sin quei cuort questunari ein stadas plitost magras, leutier ei in clar signal en favur dall'EX buca staus vesevels.

Decidiu da cuntinuar

Alla radunonza generala dall'UCP la sonda sera el hotel Greina a Rabius ha la maioritad dallas commembras e dils commembers presents decidiu da cuntinuar cull'EX. «La radunonza ha incaricau la presidenta dalla davosa EX, Rita Huonder, d'elavurar in concept per la proxima EX. Quel duei vegnir presentaus ad ina sera d'informaziun. L'EX duei esser la plattform da presentaziun dallas commembras e dils commembers, eventuals expositurs d'ordeifer astgan buca concurrer lur products e survetschs», puntuescha il president dall'UCP, Edgar Durschei. Da quei meini ei era Rita Huonder. «Alla radunonza generala eis ei semussau ch'igl ei il giavisch da porscher in'EX per las fatschentas da cheu», di ella sin damonda dalla FMR. Ella ha entginas ideas co la proxima EX savessi vester ora. Detagls ha ella denton buca vuliu tradir: «Il proxim temp vegn jeu a contactar ils anteriurs commembers dil comite d'organisaziun e mirar tgi ch'ei promts da s'engaschar vinavon. Silsuenter less jeu contactar mintga singul commember e saver co els s'imaginescha la proxim'exposi-

Rita Huonder che ha presidiu il comite d'organisaziun dall'EX18 ha l'incarica da far ponderaziuns co la proxima EX a Mustér savess vester ora.

FOTO MAD

ziun. L'EX san ins denton buca inventar da niev.» In dils motivs da Rita Huonder da s'engaschar en favur dall'EX ei il Center Fontauna sez: «El ei nossa carta da viseta e porscha l'infrastructura ideala per in tal arranschament.»

Danovamein «Be a Genius»

Sco quei che Rita Huonder di, duei la promozion dall'innovaziun e da giuvens iniziativa era haver in bien ed impurtont plaz all'EX26: «Nus constatein ch'igl ei ferg grev d'anflar emprendistas ed emprendists per biaras clamadas, surtut dil mistregn. Ei sto denton era esser nossa finamira d'empruar da far la regiun at-

Sustegn per la punt pendentia?

La radunonza generala dall'Uniu da commerci e professiun Mustér ha era tractau la sonda ina proposta da sia suprazionza per in sustegn finanziel dil project dalla punt pendentia da Mustér a Mumpé Medel. Sco quei ch'il president Edgar Durschei ha detg sin damonda dalla FMR, vegn il project apprezzau e duei vegnir sustenus finanzielme in ina fuorma ni l'otra dall'UCP. La suprazionza vegni a reponderar quei sustegn e far ina proposta. Pil cassier Curdin Cajacob ch'ei seretrats duenter haver ademplier quella funcziun duront diesch onns, ei Roland Cajacob vegnius eligius da niev en suprazionza. Edgar Durschei ha communicau ch'el seretili sco president en in onn. Il president communal René Epp ha informau davart la carta d'indigens per las pendicularas. Medemamein ha el orientau che la vischnaunca seigi lundervi da far ponderaziuns da scuffir ina plattform pils luvriers, surtut era pertuccont informaziuns davart piazzas libras.

tractiva per persunas giuvnas ch'ei sescoladas ella bassa e che vulan returnar per luvrar cheu», di Rita Huonder. «Be a Genius» (seigies in scheni) ei stau in arranschament cun bien success alla davosa EX. 14 projects ein vegni inoltra e giudicai el rom da quell'acziun. All'EX18 ein dil reminent 85 exposituras ed expositurs separticipai. Ella ei vegnida cumbinada cun in vast program da rama, denter auter cul Forum Surselva. Avon quater onns ha l'EX cuzzau treis dis ed ei stada l'endischavla ediziun. L'emprema ha giu liug igl onn 1986. Ils megliers onns ha ella attratg mintgamai varga 10 000 visitaders e visitaders.

Il punct sigl i per Flurin Camathias

Sonda e dumengia ei stau il concert final dil project «Viva Flurin!». Il 101avel anniversari dil poet ed augsegner Flurin Camathias ella baselgia parochiala da Laax ei stau il punct sigl i d'in triep occurrenzas e manifestaziuns giubilaras.

AUGUSTIN BEELI/FMR

«Migeivla mumma mia», «Fontaunas clar resunan», «Romontsch, romontsch, ei nies lungatg», «Conta tugi» e 16 autras canzuns han ins astgau guder duront il concert. Igl ei stau in gudiment total, e quei era per cantaduras e cantadurs, sco quei ch'ins ha udiu suenter il concert. Quei ch'ei schabegiau sonda sera e dumengia suentermiezgi ella baselgia da Laax ei ina raritad. Buca savens pli dat ei che treis chors dil vitg, ensemen cun in chor da dunnas, sepresentan. Il Chor viril da Laax, il Chor mischedau da Laax, il niev chor d'affons TICO da Laax, sco era il chor da dunnas CHURSÜD, han cantau canzuns cun text da Flurin Camathias.

Heiclias passaschas

Il poet, bategiau il mars 1871 immediatamein suenter sia naschientscha en quella baselgia da

s. Gagl e s. Otmar, havess giu plascher. Il president dalla fundaziun Pro Laax, Erwin Arduiser ha fatg alusiun a quei fatg e ch'ins ei staus sfurzau da stuschar il concert giubilar. Quel fust staus entuorn ils 6 da mars 2021 ed igl era previu d'arver cun quel las festivitads ed ils divers projects da commemoraziun 150 onns Flurin Camathias. Ussa resta la fin d'jamna dils 14 e 15 da matg 2022 en memoria sco punct final da tut quei ch'ins ha fatg.

Dallas 1000 poesias che sur Flurin Camathias ha fatg, han ins udiu 20 el concert. Ins enonuscha quellas cun melodias da Hans Erni, Duri Sialm, e Gion Balzer Casanova. Las cumposiziuns da Gion Anton Derungs, Gion Giuseppe Derungs e Gion Andrea Casanova ein buca popularas – aunc buca. Ch'ellas san sesviluppar a talas ha il chor viril mussau. Gest la canzun «Il clom dil zenn» digl indigen Gion Andrea Casanova ha il potenzial, igl ei ina cumposiziun nova detg

delicata da cantar. Il chor, sut la bitgetta da Remo Arpagaus, ha interpretau ella ch'ei ha fatg pial-gagliina. Medemamein cu il chor da dunnas CHURSÜD ha cantau a moda finezia la sacral-populara «Migeivla mumma mia». Il chor mischedau ha interpretau melodias che Hans Erni ha fatg. Cun excepziun dallas «Fontaunas clar resunan» eis ei canzuns ch'ei idas en emblidonz. Igl «Aunghel pertgirader» ha era fatg pial-gagliina ad enqualin – il chor sut la bitgetta da Rest Giuseppe Tuor ha presentau l'oraziun sco quei ch'ins s'imaginescha – fin, quiet, schuber.

Ils affons han fascinau

Ins ei staus surstaus en general dallas produziuns cantadas fin e senza sforz. Sco favorits dalla sera ein ils affons semussai. Cun Umberto Camathias havevan els exercitau tschun canzuns. Cun ina levezia, frestgezia ed articulaziun surpudenta han els fascinau gl'auditori. Vestgi cun jeans, camischa alva e schualas gagls han els perschadiu cun coreografia. Igl ei in chor d'affons cun avegnir. Gl'entir program dil concert ei buca staus surcargaus. Rodund in'ura ed in quart han ins saviu guder musica fina e sugestiva. Las quater formaziuns ein sebrattadas spert en ina tratga. All'entschatta ha Remo Arpagaus declarau en cuorts tratgs il caracteristic dallas poesias.

Entschiet haveva il project cumplexiv «Viva Flurin!» il schaner 2020. Ins ha vuliu render honur al poet. Quei ei gartegiau cumpleinamein cun quei concert commemorabel. Alla fin ha Erwin Arduiser rendiu attent al disc cumpact dubel ch'ei cumpariu gest sil «finale» dallas festivitads. Quei dc cuntegn buca mo las canzuns ch'els quater chors han cantau mobein aunc massa autras, en tut 50 canzuns cantadas da differents chors, denter auter il chor viril Ligia Grischa.

Alla fin han tuts quater chors cantau il himni da Laax.

FOTO GION DOMINIC POHLE

LUMNEZIA

Scuvierer alas, becs ed ignivs

Ils scolars dalla tschunavla dalla scola Lumnezia ein s'occupai questa primavera culs utschals. El rom d'accent «Pass per pass» han els empriu d'enconuscher nossas creatiras cun alas, becs e greffas. En collaboraziun cullas scolastas e cull'ornitologa campestra Marianne Derungs-Loretz han els creau a Surcasti ina senda didactica per pign e grond.

AUGUSTIN BEELI/FMR

«Bein, els ein s'engaschai ed han mussau plascher e motivaziun per quei project», conferma la scolasta Marina Derungs-Caduff. Ella e ses collegas Irena Alig, Patricia Tönz ed Andriu Hosang han organisau vendergis vargau ina viseta all'ovra finida. Ils scolars dalla sisavla ein stai las persunas da test. Els ein stai ils emprems visitaders dalla senda d'utschals a Surcasti.

Scolars han scuffiu sis posts

Duront siat jamnas ein ils siat scolars dalla tschunavla dalla scola Lumnezia s'approfondi ell'ornitologia. Rian Blumenthal, Léan Bundi, Nina Schwyter, Gino Lombris, Ariana Casanova, Milo Bühler e Gian Andri Capeder san uss ch'ei dat rodund 11 000 species d'utschals sigl entir mund. Da quellas cuan rodund 200 en Svizra. Duront ch'els han empriu teoria han els era luvrau praticamein. Gl'impuls ha l'ornitologa campestra Marianne Derungs-Loretz dau ad els. «Mia scolaziun d'ornitologa campestra hai jeu vuliu finir cun scuffir ina senda tematica cheu a Surcasti. Aschia hai jeu dumandau la scola, sch'ei dess ina pusseivladad da cooperar en ina fuorma ni l'otra», raquenta la veterinaria, pura e mumma da quater affons.

La tschun- e sisavla classa agl emprem post.

FOTOS AUGUSTIN BEELI

Per la tschunavla classa ei l'idea vegnida gest il dretg mument. Il team da scola han priu la caschun da realisar il project annual «Pass per pass». Duront siat jamnas han ils affons empriu d'enconuscher ils utschals e lur spazis. Els han scuffiu sis posts per la senda didactica nova. Las scolastas ed il scolast han cooperau cull'ornitologa. Marianne Derungs ha concepiu las tschun tablas e scret ils texts leutier. Mintgina tracta ina particularitad dils utschals, cun in code QR fatgs aposta pigl intent san ins tedlar las vuschs, respectiv il cant, da diesch species indigenas. Ins empren d'enconuscher differents fuormas da bec e sa cumparegliar la peisa d'in tschess barbet (5,7 kg) cun quella d'in reighel d'unviern (4-8 grams), ni era las differenzas ella lunghezia dallas alas.

Senda entscheiva amiez Surcasti

Il mund dil tschetschapera, dalla cuacotschna da curtgin, il randurel da casa e mellis autras species ei pilver fascinonts e multifars. Quei han ils scolars dalla tschunavla mussau vendergis vargau a lur cameratas e camerats dalla sisavla. Mintga post e mintga tabla dalla senda ei signalisada cun in segn distinctiv. Leu seferman ins ed ei envidaus da leger e vegnir activs. Il segn en fuorma d'ina rama fatga cun roma, decorada cun ina plema e cun pindel mellen, renda attent al post. Tier mintgin astgan ins far in a l'auter damondas cun cartas ch'ei deponidas ella chista. Ins sa mirar ni surstar da particularitads da colurs, ovs, cant e bia auter dils utschals.

La senda da rodund quater kilometers entscheiva entadem il vitg da Surcasti, sil plaz-fontauna. Leu informescha l'emprema tabla dalla ruta. Il toc amiez tras gl'uual e sur la pastira ei empau teis e buca adattaus per carrosschas d'affons. Glied ch'ei buca bein sin combas san far quel senza problems cun festa. La senda tematica finescha a Schumials. Igl ei in liug da survesta sur il vitg da Surcasti. Cheu envidan ina fucina ed ina meisa da far in paus avon che descender silla via da meglieraziun anavos a Surcasti.